

sare-n ochi

„Un mereu tânăr calpuzan de idei” (II)

Laszlo Alexandru

O adevărată teorie a conspirației construiește Liviu Bordaș, pe marginea dezvoltării, în perioada interbelică, de către Zevedei Barbu, a plagiatului lui Nae Ionescu din Evelyn Underhill. Pe scurt, lucrurile ar fi stat astfel. Există o antipatie reciprocă între Lucian Blaga și Nae Ionescu, datorită firii lor atât de diferite. Tânărul universitar Grigore Popa a prezentat câteva recenzii călduroase despre cursurile naiste, de publicat în revista *Saeculum*, condusă de Blaga. Poetul le-a acceptat pe primele două, cu anumită neplăcere, dar a respins-o deja pe a treia, pesemne pentru a nu-și deturna publicația spre cultul unei personalități îndoielnice. Acest al treilea text encomiastic la adresa lui Nae Ionescu, refuzat de *Saeculum*, a apărut totuși într-un periodic rival, *Revista teologică*. „Pentru a-l pedepsi pe vechiul admirator trecut în tabăra adversă, Blaga lovește în Nae Ionescu” (p. 27) și îi oferă lui Zevedei Barbu ediția germană a cărții lui Underhill, comandându-i un comentariu distructiv la adresa profesorului bucureștean.

Iată așadar, doamnelor și domnilor, de ce a plagiat Nae Ionescu din Evelyn Underhill! Pentru că - dacă am sta să-l ascultăm pe Bordaș - a făcut Blaga o criză de gelozie științifică împotriva unui asistent „dezertor” și i-a poruncit altui asistent „obedient” să-l denigreze pe rivalul său din Capitală. Sintem în plin roman de capă și spadă, unde similitudinea dintre textele lui Underhill și cele ale lui Nae Ionescu, la nivelul conceptelor și uneori al expresiei, nu mai contează cituși de puțin. Importanță e deturnarea atenției cititorilor de la esența faptelor, către poveștile romanțate și sentimentale despre lumea spirituală interbelică.

În realitate, opinia lui Lucian Blaga despre Nae Ionescu era acolo, sub ochii lui Bordaș, ar fi fost doar suficient să țină seama de ea: „Unii existențialiști îți declară cu grave jurăminte că sunt gata să moară pentru «adevărul» lor (care niciodată nu e al lor, căci e plagiat) pentru ca să-i vezi servind într-o singură zi alte câteva adevăruri opuse între ele, contra onorar firește, dar cu aceeași retorică frazeologie de apologetă trăind într-un absolut” (p. 25). Disprețul sec, tăios, al poetului răzbate cu limpezime. Or firea umană nu pizmăiește ceea ce disprețuiește. E vorba, aici, despre două sentimente incompatibile. Tot astfel Lucian Blaga, în desconsiderarea pe care o exprima, nu avea cum să-l invidieze pe Nae Ionescu. Însenarea fantezistă a lui Liviu Bordaș se sparge ca un balon de săpun.

Imaginea lui Nae Ionescu nu s-a simțit prea bine nici în posteritate. Lucrețiu Pătrășcanu reia, într-o conferință al cărei text îl și publică, dezvoltările lui Zevedei Barbu pe tema plagiatului comis de filosof (p. 31). Alt adversar contondent se dovedește Mircea Florian (p. 31-32). În perioada comunistă, acuzația privind lipsa de originalitate a lui Nae Ionescu s-a generalizat. Liviu Bordaș trece în revistă, cu viteză amețitoare, un șir întreg de autori din sectorul politico-filosofic care l-au comentat fără mânuși: Leonte Răutu (il considera unul dintre „plagiatorii cei mai sîrguincioși ai filozofilor reacționari germani, precursori ai nazismului”, p. 35), Al. Posescu (îi imputa „conceptii specifice hitlerismului”, p. 36),

N. Bolboacă, Anton Dumitriu, N. Tertulian, Gheorghe Vlăduțescu ș.a. (p. 37-38).

Cercetătorii literari au fost la fel de aspri cu el. Nicolae Balotă respingea un „*patchwork* de idei ce nu-i aparțineau” lui Nae (p. 38).

Ovid S. Crohmălniceanu, în sinteza sa, a pus pe seama profesorului bucureștean „numeroase pagini copiate după lucrări străine” (p. 39). Aspectul a fost consemnat și în detaliata biografie a lui Mircea Eliade, redactată de Mac Linscott Ricketts (p. 39). Un explorator încăpăținat s-a dovedit Alexandru George care, din lecția introductivă la *Funcțiunea epistemologică a iubirii*, a identificat - doar în primele două pagini - zece fragmente suspecte și le-a pus pe două coloane cu *Liebe und Erkenntnis*, de Max Scheler. Concluzia lui Alexandru George era elocventă: „Dovada e făcută, sper, cu prisosință: Nae Ionescu a avut pe masă textul lui Scheler când își redacta lecția de deschidere; a extras din el nu numai schema prelegerii, o serie întreagă de idei fundamentale, dar și fraze *ad litteram*” (vezi vol. *Întîlniri*, C.R., 1997, p. 94). Demonstrația impecabilă a eseistului a stîrnit, la vremea sa, destulă vîlvă în mediile literare și ar fi meritat mai multă atenție din partea hagiografului de ultimă oră al lui Nae Ionescu. Așa încît, pînă la dezvoltările Martei Petreu, legate de plagiatul lui Nae Ionescu, mai era un munte întreg de urcat pentru Liviu Bordaș.

Sint amuzante strategiile balcanice la care tânărul orientalist recurge pentru a distorsiona percepția cititorilor. Venerația sa cucernică se răfrînge peste imaginea lui Nae, gratulată cu majuscula reverenței: Profesorul (vezi p. 11, p. 46 și multe alte pagini). Teoria conspirației - din care tocmai am gustat un eșantion - este pusă la treabă. Lansarea de ipoteze tendențioase și fabricarea de subînțelesuri veninoase, pe seama inamicilor plagiatorului, reprezintă monedă curentă. (Adversarii din interbelic - și vorbim despre Nicolae Iorga, Lucian Blaga, G. Călinescu, Tudor Vianu, C. Rădulescu-Motru sau Dimitrie Gusti, tot atîtea personalități proeminente, de multe ori incompatibile între ele - ar fi fost împinși doar de... invidia față de Nae Ionescu! Oponenții din postbelic - fie că se numesc Anton Dumitriu, Ovid S. Crohmălniceanu, Nicolae Balotă, Nicolae Manolescu sau Alexandru George, tot atîtea personaje culturale semnificative, aparținînd unor grupuri de interese distincte - s-ar fi agitat politic, sub constrîngerea comunismului!)

E de tot nostimă viclenia lui Liviu Bordaș, atunci cînd își prezintă informația. Contestatarii lui Nae Ionescu, deși fiind în număr consistent și avînd o grăitoare pondere de prestigiu, sînt înșirați în pagină la repezeală, pe centimetru pătrat, din obligație bibliografică. Argumentele lor nu sînt combătute prin contraargumente mature. În schimb le este contrapusă, în repete rînduri, opinia elogioasă a unui oarecare Vasile Băncilă, citat pe spații ample cu niște însemnări personale din anii '40, aflate pînă azi, vai Doamne, „în curs de apariție”. De la debutantul H.-R. Patapievici încoace, care cita cu multă seriozitate din propriile sale maculatoare de adolescent, inedite, dispuse ba în sertarul din stînga sus, ba în cel din dreapta jos al mesei de scris, n-am mai pomenit o

asemenea mascaradă spumoasă a ceremonialei științifice.

Atunci cînd numărul opinenților defavorabili lui Nae Ionescu riscă să sporească îngrijorător, hagiograful recurge la alte sisteme de snobare. Unora le refuză - cu neașteptată aroganță - existența: „din punctul nostru de vedere nu merită onoarea de a fi numiți” (!! - p. 52). Pe alții îi expediază cu numele în josul paginii, împreună cu tăioase mențiuni în corpul textului: „un amator de sinteze grăbite, dar sincer partizan” (p. 54 - nimeni altul decît George Voicu, autorul unei foarte documentate și oneste cărți despre *Mitul Nae Ionescu*), „un critic fin și atent” pomenit în context peiorativ (p. 53 - însuși Nicolae Manolescu), „o fostă studentă a Profesorului” care i-a trădat apostolatul, fiindcă nu și-a ținut gura (p. 53 - Mariana Șora).

Delicioasă rămîne, pentru un observator al detaliilor, reflectarea soților Șora în broșura lui Bordaș. Mariana Șora, întrucît ostilă lui Nae, este pomenită aluziv cu răceală și azvîrlită la subsol. În schimb Mihai Șora - care formulează diverse tertipurii relativizante în apărarea magistrului - e citat amplu și e plasat sub zodia superlativului: „Foarte interesantă este precizarea mai recentă...” etc. (p. 57). Tot un loc central, în loja epitetelor luminoase, li se atribuie și altor partizani de ultimă oră ai filosofului plagiator: „Lucrurile au fost puse la locul lor, principial, de intervenții calme și lucide precum cele ale lui Andrei Pleșu sau Teodor Baconsky” (p. 55). E limpede că Liviu Bordaș n-are cituși de puțin simțul ridicolului.

Nici limba română nu-l ajută prea mult pe semnatarul fițuicii. Lansat pe poteca beatificării lui Nae, Liviu Bordaș încearcă să ne picteze o schemă duală. El compară vigoarea, îndrăzneala și originalitatea debordantă ale Maestrului, cu sterilitatea, obediința și mediocritatea adversarilor săi. Doar că vorbele îi răstălmăcesc gîndurile: „...Spre deosebire de ei, Nae Ionescu nu e un bătrîn «cor-sar al minții» retras cuminte în insula vremii sale, ci un mereu tânăr calpuzan de idei, care refuză să dispară din «identitatea și conștiința de sine a românității»” (p. 121).

Gura păcătosului adevăr grăiește! Căci dacă aruncăm o privire în DEX, dăm peste semnificațiile termenului „calpuzan”: falsificator de bani; om rău, ticălos; escroc, hoț, impostor, înșelător, pungaș, șarlatan, șnapan. Agitatul pescuitor în ape turburi interbelice a rămas, cu adevărat, „mereu tânăr”, căci a gravitat oportunist de la un centru de putere la altul, de la o idee la alta, etern refractar la construcția de sistem și neacceptînd publicarea de cărți. A fost un veritabil „calpuzan de idei”, întrucît i-a escrocat pe studenții săi: le-a creat impresia că le vinde marfă originală, și cînd colo i-a amețit cu spenglerisme kierkegaardiene underhillizate. Obsesia lui de a promova naționalismul contra valorilor individului, fascismul și hitlerismul contra virtuților democrației, autoritarismul contra societății civile refuză să dispară complet, pînă în zilele noastre, cînd aparent ne-am lepădat totuși de indicațiile naiste catastrofale.

Îmbrățișarea călduroasă a lui Liviu Bordaș provoacă moartea prin asfixiere. Cu încă vreo două broșuri pe stilul ăsta, moștenirea lui Nae Ionescu va merge pe dric spre locul de veci al ideilor falimentare.